

**LA PARRÒQUIA,
ESCENARI DE COMUNICACIÓ TRADICIONAL**
(La visió de l'església, segons el corpus 1997
del Fons d'egodocuments del Departament d'Història Moderna
i Contemporània de la UAB)

FRANCESC ESPINET I BURUNAT

Com des de fa uns quants cursos,³⁹ el passat (1996-1997) els meus alumnes d'Història Contemporània de Catalunya de la Facultat de Ciències de la Comunicació de la UAB també van escriure com a treball de curs una història de vida d'«una persona jubilada que hagi passat la major part de la seva vida a Catalunya».⁴⁰ Aqueix any, els demanava que tractessin de manera específica el tema de la «comunicació tradicional (plaça, mercat, església, rentadors, etc.)», que havia de ser redactat «en forma d'annex o apèndix —independentment del seu possible tractament al llarg del cos treball».⁴¹

El resultat foren 145 històries de vida,⁴² en 103 de les quals efectivament es tractava el tema de la «comunicació tradicional», és a dir en un 71% dels egodocuments presentats.⁴³ Pretenc aquí donar-ne compte, referint-me es-

39. V. Francesc Espinet, «Un corpus de "historias de vida" catalanas del siglo XX», a *Boletín de la unidad de estudios biográficos*, núm. 2, B, Universitat de Barcelona, gen. 1997. Treball prèviament presentat a les **V Jornadas sobre Historia y fuentes orales**, Avila, octubre del 1996. En l'article s'informa a bastament d'aquests materials i es planteja la seva possible utilització.

40. Francesc Espinet, **Alguns elements valorables per a fer una «història de vida»**, Bellaterra, febrer 1997. Es tracta d'uns fulls fotocopiats lliurats als alumnes del curs.

41. *Ibid.*

42. D'una extensió d'entre 60 i 90 planes de 1.800 a 2.100 espais.

43. Entenc per egodocument, «l'obra discursiva documental que pretén comunicar, donar testimoni subjectiu, de l'experiència de l'autor (l'*ego*) en el seu entorn». Per a més precisions sobre el terme, F. Espinet, *Notícia, imatge, simulacre*, Bellaterra, Servei de publicacions de la UAB, 1997, p. 23. Per a la temàtica dels subgèneres egodocuments i específicament de la meva conceptualització de les històries de vida, *Ibid.*, 23-30 i *Teoria dels egodocuments*, Barcelona, Llibres de l'Índex, 1994.

Per història de vida entenc «un testimoni autobiogràfic obtingut expressament per un científic social a partir de l'oralitat del jo parlant». Per a la temàtica d'**història de vida-història oral** poden consultar-se, entre moltes altres obres, Juan José Pujadas Muñoz, *El método biográfico: el uso de la historia de vida en ciencias sociales*, Madrid, Centro de investigaciones sociológicas, 1992; José Miguel Marinas y Silvia Santamaría, *La historia oral. Métodos y experiencias*, Madrid, Debate, 1993; Pilar Folguera, *Cómo se hace historia oral*, Madrid, Eudema, 1994. Tots ells contenen bibliografia, com les pp. 2-43 (i esp. 16-25) de la meua tesi doctoral *La gènesi de la societat-cultura de comunicació de masses a Catalunya a través del egodocu-*

pecialment a una temàtica no tractada en un article anterior confeccionat a partir d'aquest material.⁴⁴ Concretament, exploraré la **comunicació tradicional unidireccional vertical de dalt a baix**, sovint realitzada en forma d'ordre, de prescripció o d'enunciat de veritats, portada a terme des del poder —capellà, metge, apotecari, jutge, mestre, notari...: «classes poderoses», «forces vives» són algunes expressions utilitzades pels egodocumentalistes per a denominar-lo— en direcció a les classes subalternes. Comunicació realitzada en espais i amb mètodes, agents i estris molt sovint d'ancien *régime*. Espais com el mercat, l'església parroquial amb la seva catequesi, la plaça pública o l'escola. Mètodes com el sermó, les notícies recitades o cantades, els bans i pregons —especialment municipals— o les lliçons. Agents com els agutzils, pregoners, vigilants i serenos, els cecs recitadors, els còmics ambulants, els capellans i mestres i bona colla de mercaders i traginers. Amb l'ajut de fulls volants, trompetes, campanes, corns, caragoles... I tot això, a Catalunya, des dels anys vint als cinquanta, amb la guerra civil com a xarnera.

Per a exemplificar aquests processos em centraré específicament en l'església parroquial. En parlen 65 de les 145 històries de vida utilitzades.⁴⁵

* * *

*«En la meva infantesa i joventut, anar a missa era un acte d'allò més quotidià i gairebé d'assistència obligatòria. A més, en un poble petit tota la gent es coneix i se solia passar llista mentalment per si algú faltava. Si hi havia algú que no acudia a la cita per motius no justificats, s'entenia com un lleig de cara a la creença cristiana, de cara mossèn Ciscu (que coneixia de sobres tots els assistents) i de cara a la gent del poble» (17, 54).*⁴⁶

Aques text reflecteix de manera exemplar alguns dels trets essencials de la funció comunicativa d'*ancien régime* de la parròquia: quotidianitat i

---

ments, 1888-1939 (microfitxa, Bellaterra, UAB, 1993). Són de consulta obligada la matineria revista britànica *Oral History* (des del 1971, Colchester, Essex University) i la barcelonina *Historia y Fuente oral*, apareguda el 1989, i que des del número 15 (1996) es titula *Historia, antropologia y fuentes orales* (Institut muinicipal d'Història i Universitat de Barcelona).

44. On la temàtica essencialment contemplada era la descripció de les diferències entre les xarxes de comunicació tradicional horitzontal femenines i maculines. Cf. «Històries de vida i comunicació tradicional: el safareig i la taverna (Corpus del 1997 del Departament d'Història moderna i contemporània de la UAB)», a *Homenatge al professor Nazario González*, Barcelona/Bellaterra, Universitat de Barcelona/Universitat Autònoma de Barcelona, 1998. Hi figuren dos annexos on s'estudien col·lectivament les localitzacions de les narracions i les professions dels seus autors.

45. Concretament, les que porten els núms. 3, 4, 5, 6, 7, 11, 13, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 22, 24, 25, 26, 28, 29, 33, 34, 35, 36, 38, 39, 40, 41, 42, 45, 46, 47, 51, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 62, 63, 66, 67, 72, 74, 75, 76, 77, 78, 80, 81, 82, 84, 85, 86, 87, 91, 92, 94, 95, 96, 97, 101, 103.

46. Les dues xifres darrera les citacions indiquen: 1) el número de l'egodocument, d'acord amb l'Apèndix. Inventari de protagonistes; i 2) la pàgina del mateix.

constrenyiment des del poder, convertit en constrenyiment socialitzat. Això succeïa a Gaüses (Baix Empordà), als anys vint i trenta.

Malgrat que durant la república la funció parroquial quedà disminuïda d'una manera clara a les ciutats —«*la iglesia era casi una obligación, [pero] con la república eso fue cambiando un poco*» (46, 111), afirma un treballador del districte cinquè barceloní—,⁴⁷ aquesta funció continuà tenint als pobles una gran força: així, fins i tot en Josep d'Antella (Ribera Alta), «*ateu atrevit que rebutja l'opressió eclesiàstica*», en aquella època «*xerrava amistosament per les nits a casa del capellà*», posat que era un dels necessaris interlocutors «*de tota la vida*» (3, 55).

La influència parroquial, però, fins i tot a les ciutats, «*cuando vino Franco se acentuó aún más*» (46, 111): quan, durant els anys quaranta, es vivia «*debajo de unos grandes ojos que te vigilaban incesantemente dondequiera que estuvieras, y que, por causa de esa agobiante vigilancia, tenías que comportarte como aquellos ojos te habían ordenado*» (83, 16: una treballadora de la Barceloneta), aclaparat per una «*mordassa invisible que es deia franquisme*» (obrer de Terrassa, 59, **apèndix primer**,⁴⁸ s.n.). No obstant, a aquestes ciutats, especialment a Barcelona, ja durant els anys cinquanta el poder fiscalitzador de les parròquies anà disminuint, «*porque era más difícil hacer un control, los barrios se habían extendido, había venido mucha inmigración de Andalucía y Galicia*», s'havia instal·lat l'anonimat de l'era de les masses, però «*si era necesario la policía investigaba lo que hacías*» (46, 112).

El capellà és **poderós** per diverses raons, que expliquen els nostres autors. En primer lloc, per la seva **funció religiosa**, expressada fonamentalment en el rite setmanal de la missa i en la confessió⁴⁹ dels pecats (una treballadora de Sant Cugat explica que mentia en confessar-se, perquè el capellà «no n'havia de fer res» dels seus pecats, 95, 15; la repressió sexual en la moral eclesiàstica és un dels greuges més constants i es manifesta particularment en parlar de la temàtica ball-nuviatge,⁵⁰ en les festes del cicle anyal (especialment temps de Nadal i de Pasqua, a més de les «festes majors», amb el seu patró-patrona)⁵¹ i en les cerimònies de pas (bàsica-

47. **Districte cinquè** que ell diferencia clarament del **barri xinès**: el primer, barri de la «*clase trabajadora*»; el segon, barri de disbauxa.

48. Força documents porten apèndixs, annexos o similars, sovint sense numerar. Indicarem el nom d'aquest aditament tal com apareix a l'original i la notació s.n., en cas que no hi hagi numeració de planes. De vegades és sense numerar fins i tot la totalitat de l'egodocument: així ho indicarem, si és el cas.

49. Parlen en general de la confessió com a instrument de control social, per exemple, 19, 128; 20, **apèndix 1**, s.n.; 29, 62; 41, 69.

50. Per exemple, al mateix document 95 suara citat o als 46, 67, etc., fins a quaranta-un documents, amb la inclusió de l'amenaça de l'infern, 29, 62.

51. El document 38, 51-52 s'hi refereix de manera prou desenvolupada, en paraules d'un dels seus organitzadors per a la Talamanca, Bages, dels anys quaranta.

ment bateig, comunió, casament, enterrament) i en els elements comunicatius que l'acompanyen (campanes, processons, sermons, fulls parroquials, catequesi, visites a domicili, etc.). Igualment, el cas de les romeries (les que es feien a Montserrat són les més citades).⁵²

Però el seu **poder** també procedeix d'altres fonts, com ara, segons els nostres egodocumentalistes, la seva **sabiduria** («*per als pagesos, el capellà era un home culte que sabia una mica de tot i que havia viscut molt més que ells*», dirà un músic de Maldà, a l'Urgell, 85, 84-85), la seva **informació** («*aquests capellans sí que són bons espies amb el rotllo de la religió; no sé com s'ho fan, però ho saben tot de tothom! Així que en temes de comunicació o informació ells en són els pioners, sobretot en un poble*», a la Vilanova i la Geltrú dels anys trenta, 54, 59), o la **mediació en l'obtenció de treball** («*un burgués que quería emplearte, lo primero que hacía era averiguar donde vivías, ir a la iglesia y preguntarle al cura si eras una persona digna de ser empleada*», 46, 112).

Aquest poder convertia la parròquia en un centre essencial de sociabilitat i de comunicació, especialment als pobles.⁵³ Als anys trenta, a Antella, «*l'església [...] era un lloc que responia a aquest tipus de comunicació [que] matusserament anomenaria intergeneral*» (3, 55); als anys vint i trenta, al Pont de Vilomara (Bages), «*era un lloc de reunió molt important [...] El lloc idoni per a criticar i lloar, per a rènyer [sic] i premiar, per a fer amics o per a perdre'ls*» (57, 63 i 64); també a aquesta època, a Vilada (Bergadà), «*la missa era el moment de trobada de tot el poble, així com també de la gent dels masos aïllats dels voltants*» (63, 81).

Centre al qual era una obligació controlada comparèixer els diumenges, a missa, com a mínim. Ho hem vist per Gaüses; també al districte cinquè barceloní («*si el cura veia que no ibas a missa ya te marcaba*», 46, 111). A l'abans al·ludit Pont de Vilomara (Bages), «*l'absència d'un membre de la comunitat era vist amb mals ulls per la resta del poble*» (57, 63); a Maldà (Urgell), «*tothom anava a l'església, encara que la majoria ho feien per no*

52. Per a les campanes, veure especialment el doc. 13, p. 71, referit al Quart (Gironès) de cap a 1930. El text, d'una gran ingenuïtat, és encantador:

«*Les campanes tocaven a bateig, a mort... Quan es moria algú, tocaven a mort. Feien uns batans tristos: naaang, naaang, naaang. Quan hi havia un bateig, trittlejaven: nang, nananang, nananang... nanang, nanang... I em sembla que a foc també tocaven.*

Pels sermons, esp. 42, 79; i 55, **annex 1**, 5; pels fulls parroquials, 55, **annex 1**, 5; per la catequesi, 17, 54; 96, **annex 1**, s.n.; per a les visites a domicili, 96, **annex 1**, 2; per a les romeries a Montserrat, esp. doc. 27.

53. D'entre els testimonis que es refereixen a localitats dels Països Catalans, citen el tema de l'església com a centre de comunicació tradicional un 40% de la gent que ho fa per a Barcelona, un 50% dels que ho fan per a d'altres ciutats, i un 63% dels que parlen dels pobles. Cosa que constitueix un índex de la diferència de la influència eclesial segons el tipus de territori, de manera que com més poblada, massiva és una localitat, menys influència s'hi manifesta.

ser motiu de mofes o crítiques» (85, 84); a Almacelles (Segrià), també als anys vint i trenta, «era molt estrany que la gent jove no anés a missa i fins i tot molt mal vist (tant joves com adults)» (87, 96).

Una obligació que, en no ser complerta, privava de beneficis, com explica una de les nostres testimonis: «per poder ballar [a Castellgalí, Bages, durant els anys quaranta] havies d'haver anat a l'església, era una condició indispensable o, millor dit, una obligació»; com ho era al barri barceloní de Sarrià, durant els anys trenta, «per poder jugar al futbol [:] havia d'anar pel matí a l'església on li donaven un val conforme hi havia assistit. Era condició necessària l'anar a missa per poder disputar els partits que posteriorment esperaven. Ja ho sabien: si no anaven a missa no hi havia esbarjo» (47, 65).

Però aquest centre de comunicació ho era també en el terreny simbòlic. Exclusions i inclusions, prelacions i ostentacions, clivellaments de classe, s'hi manifestaven de manera ben patent.

Obrers, republicans, esquerrans o ateus, tots anticlericals,⁵⁴ hi eren bescantats, lacerats i finalment expulsats a les tenebres exteriors (p.e., docs. 3, 24, 46, 87 o 95). Mentre que era el territori propi de terratinents burgesos (durant els anys trenta i quaranta, «la missa de diumenge a Sarraí solia ser una trobada de la burgesia terratinent del poble», 24, **annex 1**, s.n.), de beates riques «que volien l'estimació del cura [sic]» (3, 55), «dels llepons, d'aquells que intentaven aparentar» (a Guissona, Segarra, 79, **comunicació tradicional**,⁵⁵ s.n.).

En efecte, les diferències de classe s'hi marcaven decididament. Ho posa de manifest, per al Belchite (Saragossa) dels anys trenta i quaranta, una futura emigrant a Barcelona: «Allà era on les famílies, sobretot les riques, feien ostentació del seu poder i marcaven una clara diferència de classe», diferència que es manifestava també, en els horaris, de manera que «els que es permetien el luxe d'anar a les misses que es celebraven els migdies, donaven a entendre que no els calia la feina per a subsistir. Això era una mostra més de la separació i afirmació de la classe social pròpia» (20, **apèndix 1**, s.n.). També al Pont de Vilomara, «l'assistència a la cerimònia religiosa posava de manifest quines eren les diverses classes socials de la localitat i qui tenia una postura més elevada que l'altre. Servien per a marcar el territori i donar a conèixer el desig d'integració en la comunitat» (57, 64).⁵⁶

54. A 36, 74 (Taradell, Osona) hom parla del costum d'extrafer les llatínades capellanesques: «quan deien "dominus nobiscu", nosaltres dèiem "el cul d'en Piscu", o "sub sub corda"; "surt, surt merda, ara que la tenia me l'has fet perdre"». [Observar, de passada, el **llatinorum** de l'autor]

55. Aquest és el títol que porta l'apèndix en qüestió.

56. També, per a la Osuna dels anys trenta i quaranta, una treballadora del servei domèstic, futura emigrant a Sant Sadurní d'Anoia (Anoia), escriu: «Los grandes propietarios y señores mantenían estrechas amistades con la iglesia», però, en canvi, els eclesiàstics «no mostraban ningún tipo de consideración por la gente pobre» (81, s.n.).

I, aquestes diferències o semblances es manifestaven en l'ostentació de símbols. A l'Eixample barceloní, per exemple, «l'església era un lloc més per lluir joies i vestits [...], que no pas per escoltar la pròpia missa» (60, 62). A Vilada, «la gent anava a missa amb les seves millors gales, així que, és clar, les diferències socials es feien molt evidents: **ja que l'ostentació és la gala dels rics, la dignitat és la dels pobres**» (63, 81).⁵⁷

Sovint, a més, tot aquest joc comunicatiu s'havia iniciat en el camí cap a missa (a La Jonquera, durant els anys quaranta «*vas paseando hacia la iglesia, y hablas con aquélla o con aquélla otra*», 51, 59) i continuava en sortint (a Santa Cecília de Voltregà, Osona, acabada la missa, «*a fora conversàvem una estona fins a l'hora de dinar; era curiós perquè normalment es feien grups de dones i grups d'homes i cadascú parlava del que més l'interessava*», 82, 79-80), generalment a la plaça pública del davant o a la vora de la pròpia església (p.e. doc. 17, p. 55), plaça que podia convertir-se directament en mercat (com succeïa a Taradell, Osona, on «*davant la missa celebraven un mercat, tothom volia vendre coses. [...] I allà als Quatre Cantons hi anava tothom que volia vendre una truja, una vaca o altres coses. Es formaven grups de quatre o cinc persones i parlaven de negocis*, 36, 74-75).⁵⁸

Sigui com sigui, l'acció de l'església tenia efectes pregons, ja en l'àmbit parroquial. Així, el document 67, obra d'un treballador, considera l'església com la causa principal de la «*sociedad cerrada, anticuada en costumbres y en modo de pensar*» de l'Espanya dels anys quaranta i cinquanta (67, **comunicación tradicional**, s.n.).

Més punyent és el testimoni femení d'una dona que, nascuda a l'Alt Urgell, corregué diverses comarques catalanes fins anar a parar al Vallès occidental: «*El mossèn, durant el sermó, es dedicava a ficar-nos idees al cap, les mateixes que havien inculcat als nostres pares i que ells s'encarregaven de passar-nos a nosaltres. Però tot això es feia de manera molt indirecta. I per tot això crec que les bases, les pautes del meu pensament i comportament són producte de l'església*» (42, 79).

57. La visió força negativa generalitzada de la funció de l'església, aquí i aleshores, pot tenir una clara explicació si tenim en compte que el conjunt egodocumetal estudiat es caracteritza socio-laboralment per pertànyer a les anomenades «classes populars» (114 casos), especialment obrers manuals del sector secundari (49 persones) o dels serveis (47), així com petits pagesos o treballadors del camp (18), el que significa un 84'4% del total. Total —135 professions-estatus socials detectats— que supera el nombre d'egodocumetalistes —103, recordem— perquè alguns d'ells han canviat de situació al llarg de la seva vida.

58. De la plaça pública en parlen vint-i-nou dels egodocumetalistes. Del mercat, seixanta cinc, tants com de l'església.

APÈNDIX

Inventari de protagonistes

1. B. Guinardó. Anys quaranta. Emigrant gallega. F. Criada i mestressa de casa.
2. B. Sant Andreu. Anys trenta. F. Treballadora del tèxtil.
3. Antella (Ribera Alta). Anys trenta. M. Pagès.
4. B. Anys trenta i quaranta. M. Torner.
5. Vallhermoso i Tordesilos (Guadalajara) i B (Hostafrancs). Anys vint, trenta i quaranta. F. Criada i mestressa de casa.
6. Bossost (Vall d'Aran). Anys cinquanta. Emigrant càntabra. F. Criada.
7. B. Eixample. Anys trenta a cinquanta. F. Treballadora de laboratori farmacèutic.
8. Osca, Madrid, Barcelona. Anys trenta als seixanta. F. Treballadora de la confecció i mestressa de casa.
9. B. Sant Andreu. Anys trenta a cinquanta. M. Treballador de la metalúrgia.
10. B. i Baix Llobregat. Anys quaranta fins ara. M. Treballador metalúrgic.
11. Terrassa (Vallès occidental). Anys quaranta a setanta. F. Criada i mestressa de casa.
12. Sant Quirze del Vallès (Vallès occidental). Anys trenta. M. Treballador metalúrgic.
13. Masia a Quart (Gironès). Girona. Anys trenta. F. Pagesa, infermera i hostalera.
14. Mojácar (Almeria). Anys vint i trenta. F. Dependenta de botiga familiar.
15. B. Barceloneta. Anys trenta i quaranta. F. Treballadora de la confecció i mestressa de casa.

16. B. Sant Andreu. Anys trenta i quaranta. F. Llitera a empresa familiar. Treballadora del tèxtil.
17. Gaüses (Baix Empordà). Anys vint i trenta. F. Pagesa.
18. Ripoll (Ripollès). Anys trenta i quaranta. M. Fuster
19. B. Bon Pastor. Anys quaranta i cinquanta. M. Planxista.
20. Belchite (Saragossa) i B. Anys trenta i quaranta. F. Criada.
21. B. Sants. Anys vint i trenta. F. Treballadora de la confecció.
22. B. Anys vint i trenta. F. Feines manuals diverses.
23. Santa Coloma de Gramanet (Barcelonès). Anys trenta i quaranta. M. Pagès.
24. Sarral (Alt Camp). Anys trenta i quaranta. M. Pagès.
25. Cortes de Baza (Granada) i B. Anys trenta i quaranta. F. Criada i mestressa de casa.
26. Vilafranca del Penedès (Penedès). Anys vint i trenta. F. Monja.
27. Arnes (Terra Alta). Anys vint a quaranta. M. Pagès.
28. B. Barceloneta. Anys quaranta i cinquanta. F. Treballs manuals diversos i mestressa de casa.
29. Bellcaire d'Urgell (Noguera). Anys vint i trenta. F. Criada, treball en una fonda de la família, botiga pròpia i mestressa de casa.
30. Gironella (Bergadà). Anys trenta. F. Dependenta de comerç i treballadora del tèxtil.
31. Sabadell (Vallès occidental). Anys trenta i quaranta. M. Treballador metal·lúrgic.
32. B. Sants. Anys trenta i quaranta. F. Dependenta de botiga familiar i mestressa de casa.
33. Viella (Vall d'Aran). Anys vint i trenta. F. Pagesa i criada.
34. Santa Perpètua de Mogoda (Vallès oriental). Anys vint i trenta. F. Treballadora del tèxtil.
35. La Pena-roja de Tastavins (Matarranya) i B. Anys trenta i quaranta. F. Mestressa de casa.
36. Taradell (Osona). Anys trenta i quaranta. F. Dependenta de botiga familiar i mestressa de casa.
37. Sabadell (Vallès occidental). Anys vint i trenta. M. Treballador del tèxtil.

38. Talamanca (Bages). Anys trenta i quaranta. M. Pagès i forner.
39. Llinars del Vallès (Vallès oriental). Anys trenta i quaranta. M. Empresari de la construcció.
40. B. Barceloneta. Anys trenta. M. Treballs diversos.
41. B. Poble Sec. Anys trenta i quaranta. M. Tècnic de confecció.
42. Alinyà (Alt Urgell). Castellgalí (Bages). Rubí (Vallès occidental). Anys trenta a seixanta. F. Pagesa, treballadora del tèxtil, etc. i mestressa de casa.
43. Sant Hipòlit de Voltregà (Osona). Anys trenta. M. Barber.
44. Barca (Sòria). Anys trenta i quaranta. F. Pagesa.
45. Sant Sadurní d'Anoia (Anoia). Anys vint i trenta. M. Propietari xampanyista.
46. B. Districte Cinquè. Anys vint a cinquanta. M. Electricista i tècnic en ràdio.
47. B. Sarrià. Anys trenta. M. Electricista.
48. Antequera (Màlaga). Anys vint i trenta. M. Manobra.
49. B. Anys vint a quaranta. M. Barber.
50. B. Anys trenta a cinquanta. M. Muntador de ràdio i treballador de serveis.
51. La Jonquera (Alt Empordà). Emigrant castellana. Anys trenta i quaranta. F. Criada.
52. B. Barri Vell. Anys trenta i quaranta. F. Dependenta.
53. Sant Vicenç de Montalt (Maresme). Anys quaranta i cinquanta. F. Pagesa i venedora als mercats.
54. Vilanova i la Geltrú (Baix Penedès). Anys trenta. M. Pescador.
55. Calañas (Huelva). Anys vint i trenta. F. Infermera.
56. B. Eixemple. Anys vint i trenta. F. Mestressa de casa amb el títol d'advocat.
57. Pont de Vilomara (Bages) i B. Anys vint i trenta. F. Sastressa. Metal·lúrgica.
58. Campo Cámara (Granada). Anys trenta i quaranta. B. Anys cinquanta. M. Pastor i treballs diversos a Catalunya.
59. Olesa de Motserat (Baix Llobregat) i Terrassa (Vallès occidental). Anys trenta a cinquanta. M. Pagès

60. B. Eixample. Anys trenta i quaranta. M. Metge.
61. B. Poble Nou i La Verneda. Anys trenta a seixanta. F. Treballs diversos (entre ells, muntadora de ràdios) i mestressa de casa.
62. Santa Cruz de Mudela (Ciudad Real) i Vilanova i la Geltrú (Baix Penedès). Anys vint a quaranta, i cinquanta i seixanta, respectivament. F. Pagesa i criada.
63. Vilada (Bergadà) i B. Poble Nou. Anys vint i trenta, i quaranta i cinquanta, respectivament. F. Treballadora tèxtil i dependenta.
64. Badalona. Anys vint a cinquanta. M. Treballador tèxtil.
65. La Pobla de Lillet i Guardiola de Berguedà (Berguedà). Anys vint a quaranta. F. Botiguera contrabandista.
66. Cervera del Maestre (Maestrat). Anys deu i vint. M. Pagès.
67. Barjols (Llenguadoc). Anys vint i trenta. Argeleta (Alt Millars). Anys quaranta i primers cinquanta. M. Treballador en feines diverses.
68. Arcos de la Frontera (Çadis). Anys trenta. Tànger (Marroc). Anys quaranta. Manresa (Bages). Anys quaranta i cinquanta. M. Treballador i petit empresari.
69. B. Raval. Anys vint a quaranta. F. Dependent de corseteria.
70. B. Sarrià i Sants. Anys trenta i quaranta-cinquanta, respectivament. M. Pintor.
71. Castro del Río (Còrdova) i B. Montjuïc (barraques). Anys vint a quaranta, i darrers quaranta, respectivament. F. Criada, bugadera i mestressa de casa.
72. Bénéj (Almeria). Anys quaranta i cinquanta. F. Cosidora.
73. B. Barri Vell i Gràcia. Anys trenta i quaranta. F. Treballadora i mestressa de casa.
74. B. Guinardó i Eixample. El Masnou (Maresme). Anys trenta als cinquanta. M. Electricista.
75. Mataró i el Maresme en general. Anys quaranta i cinquanta. M. Treballador del tèxtil.
76. Fraga (Baix Cinca). Anys vint a quaranta. M. Pagès i miner.
77. Alameda (Málaga). Anys trenta a cinquanta. F. Criada i mestressa de casa.
78. B. Anys vint i trenta. M. Dibuixant d'estampats.
79. Guissona (Segarra). Anys vint a cinquanta. M. Pagès propietari.

80. Sant Cugat del Vallès (Vallès occidental). Anys trenta i quaranta. M. Pintor.
81. Osuna (Sevilla). Anys quaranta i cinquanta. Sant Sadurní d'Anoia (Anoia). Anys seixanta. F. Criada.
82. Santa Cecília de Voltregà i d'altres localitat d'Osona. Anys vint a quaranta. F. Pagesa i cosidora.
83. B. Barceloneta. Anys trenta i quaranta. F. Treballadora a tallers de marroquineria i mestressa de casa.
84. Agramunt (Urgell) i Lleida (Segrià). Anys vint, trenta i quaranta. F. Mestra.
85. Maldà (Urgell) i B. Vint a quaranta. M. Músic.
86. Vallderoures (Matarranya) i B. Anys vint a cinquanta. M. Treballador de fàbrica.
87. Almacelles (Segrià) i pobles del voltant, fins a Lleida (Segrià). Anys vint i trenta. F. Pagesa.
88. Palamós i La Bisbal (Baix Empordà). Vint a quaranta. F. Botiguera propietària.
89. Oriola (Baix Segura). Anys trenta i quaranta. M. Cabrer.
90. Solsona (Solsonès). Anys vint i trenta. F. Treballadora del tèxtil.
91. B. Anys trenta i quaranta. F. Treballadora de fàbrica.
92. Sant Joan Despí (Baix Llobregat). Anys trenta i quaranta. F. Treballadora tèxtil.
93. Igualada (Anoia). Ants trenta i quaranta. Emigrant gallega de molt petita. F. Treballadora del tèxtil.
94. B. Meridiana. Anys quaranta i cinquanta. Emigrant basca de petita. F. Treballadora del tèxtil.
95. Sant Cugat del Vallès (Vallès occidental). Anys vint a quaranta. F. Treballadora en laboratori i mestressa de casa.
96. Vic. Anys trenta i quaranta. F. Dependenta en botiga familiar.
97. Tivenys (Baix Ebre). Anys vint a quaranta. M. Pagès.
98. Alcoi (Alcoià). Anys trenta a cinquanta. F. Mestressa de casa. Treballadora del tèxtil, pagesa, botiguera.
99. B. Gràcia i Premià (Maresme). Anys trenta a cinquanta. F. Mestra.
100. Sant Quintí de Mediona (Alt Penedès). Anys vint i trenta. M. Pagès.

101. Sora i Montesquiu (Osona) i Sabadell (Vallès occidental). Anys vint; anys trenta a cinquanta; anys seixanta, respectivament. M. Treballador del tèxtil.

102. B. Eixample. Anys vint i trenta. M. Mecànic.

103. Calp (Marina Baixa). Anys trenta i quaranta. M. Pagès.

En el llistat s'indica: 1) Els escenaris del relat. 2) Els temps del relat. 3) El sexe de l'egodocumentalista. 4) Les professions del mateix. En el cas de migrants cap a Catalunya, se n'especifica l'origen entre els ítems 2 i 3. B significa Barcelona; quan l'autor especifica la barriada, aquesta es detalla a continuació.